

JARKKO TONTTI

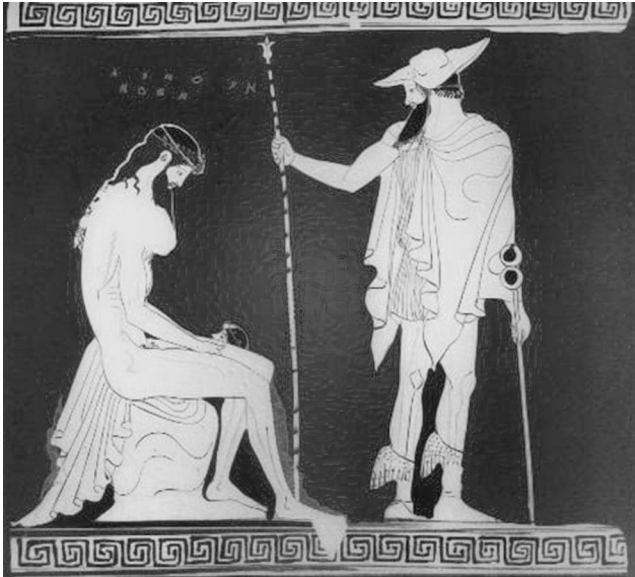
Paul Ricœur ja dialektinen hermeneutiikka – suomentajan esipuhe

HANS-GEORG GADAMERIN OHELLA Paul Ricœur on eitämättä toinen 1900-luvun hermeneutiikan keskeisistä nimistä. Hänen myötään hermeneutiikka on levinnyt myös Ranskaan, jossa sillä ei ole historiallisesti ollut saksankieliseen ja italiankieliseen (ja nykyään myös angloamerikkalaiseen) maailmaan verrattavaa asemaa filosofian 'yhteisenä koineena' kuten Gianni Vattimo hermeneutiikan vaikutusvallan on kohdallisesti tiivistänyt.

Ricœur syntyi vuonna 1913 Valencessa. Hänen isänsä kuoli ensimmäisessä maailmansodassa ja menetettyään myös äitinsä hän eli lapsuutensa isovanhempiansa ja tähtinsä kasvatettavana Rennes'ssä. Ricœur opiskeli filosofiaa Sorbonnessa 1930-luvulla ja kuului Gabriel Marcelin oppilaisiin. Sotavuodet 1940-1945 Ricœur vietti Pommerissa sotavankeudessa, jonka aikana hän mm. käänsi Husserlia ranskaksi ja perehtyi Jaspersin ja Karl Barthin ajatteluun ystävänsä Mikel Dufrennen kanssa. Vuodet 1948-1956 Ricœur oli Strasbourgin yliopiston filosofian historian professorina, ja vuonna 1956 hän sai professuurin Sorbonnesta. Lukuvuodet 1966-1968 Ricœur opetti vastaperustetussa Nanterren yliopistossa Pariisin lähellä, josta tuli vuoden 1968 opiskelija-aktivismin keskuspaikka. Ricœur on toiminut myös Belgiassa Louvainin yliopistossa sekä Chigacon yliopistossa Yhdysvalloissa.

Ricœurin heterogeenista tuotantoa voi jaotella monella tavalla. Keskeinen muutos hänen tuotannossaan tapahtui 1960-luvun alussa, jolloin hän kiinnostui hermeneutiikasta ja irtaantui osittain aikaisemmasta fenomenologisesta suuntautumisestaan. Tähän käännökseen liittyy myös nyt suomennettu artikkeli "Existence et herméneutique". Artikkelin ehdottaman ilmi- ja piilomerkityksen dialektiikan kannalta on mielenkiintoista huomata myös sen itsensä sisältämä mainitsematon, piilotettu kohde. Vaikka kirjoituksessa eksplisiittisesti keskustellaan lähinnä Heideggerin ja Husserlin kanssa, osa sen argumentaatiosta on rakennettu vastauksena ja kommenttina Hans-Georg Gadamerin *Wahrheit und Methode* -teokselle, jota artikkelissa kuitenkin ei mainita.

Hermeneuttisen *Kehre'nsä* myötä Ricœur julkaisi tutkimuksia mm. symbolin teoriasta, Freudin psykoanalyysista

ja selvitteli välejäan strukturalistien kanssa. Myöhemmin 1970- ja 1980-luvuilla hän jatkoi hermeneutiikan parissa ja julkaisi artikkelikokoelmien lisäksi metaforaa koskevan merkittävän tutkimuksen *La métaphore vive* sekä laajan, kolmiosaisen narratiivisutta ja aikaa käsittelevän teossarjan *Temps et récit*. Projekti jatkui narratiivista itseyttä ja etiikkaa tutkivalla teoksella *Soi-même comme un autre* (1990). Tämän jälkeen Ricœur on vielä palannut *Temps et récit*'n käsittelemiin ajallisuuden ja historiallisuuden kysymyksiin, täydennettynä muistin ja unohduksen tematiikalla teoksessa *La Mémoire, l'histoire, l'oubli* (2000). Ricœurin viimeaikaiseen tuotantoon kuuluu myös kaksi oikeusfilosofista artikkelikokoelmaa *Le Juste 1* (1995) ja *Le Juste 2* (2001) sekä yhteiskuntafilosofiaa käsittelevä *L'idéologie et l'utopie* (1986, 1997). Lisäksi Ricœurin artikkeleita on julkaistu uudelleen 1990-luvulla kokoelmissa *Lectures 1-3*. Täydellinen luettelo Ricœurin tuotannosta löytyy Frans Vansinan toimittamasta bibliografiasta, josta on hiljattain ilmestynyt uusi, täydennetty laitos. Epistemologian ja ontologian dialektista suhdetta puolustaessaan Ricœur on esittänyt, että filosofilla tulisi olla pätevyys ainakin yhdessä erityistieteessä. Hänen omalla kohdallaan tämä toteutuu niin, että hän on filosofisen tuotantonsa ohessa julkaissut jatkuvasti tutkimuksia myös protestanttisen teologian ja teologisen hermeneutiikan alalta. Ranskan ulkopuolella hän on monissa maissa tullut tunnetuksi aluksi tätä kautta (hieman samalla tavalla kuin Heidegger aikoinaan). Ricœurin itsensä mukaan hänen teologinen tuotantonsa on pidettävä erillään hänen filosofisesta tuo-

tannostaan, jossa hän ei hyväksy tai ota annettuna absoluuttin käsitettä.

Maailmanmaineestaan ja korkeasta iästään huolimatta Ricœur on myös säilyttänyt filosofisen integriteettinsä vahvemmin kuin esimerkiksi entinen assistenttinsa Jacques Derrida, jonka kynästä 1960- ja 1970-luvuilla irtosi *L'écriture et la différence* kaltaisia mestariteoksia, mutta joka on viime vuosina julkaissut lähinnä muiden toimittamia helppolukuisia, ajankohtaisaiheisiin rajoittuvia haastattelukirjoja ja monografioksi naamoituja esitelmäään. Ricœurin viimeaikainen tuotanto kuten mastodonttisen kokoinen *La Mémoire, l'histoire, l'oubli* sen sijaan on aivan yhtä kunnianhimoista ja tinkimätöntä filosofiaa kuin hänen varhaiset kirjansakin.

Kattavan kuvan Ricœurin ajattelun kehittymisestä 1940-luvun fenomenologisista ja eksistentiaalisista töistä aina 1990-luvun narratiiviseen hermeneutiikkaan asti saa Bengt Kristensson Ugglan monografiasta *Kommunikation på bristningsgränsen. En studie i Paul Ricœurs projekt*. Symposion, Stockholm 1994. Kansainvälisesti suurinta huomiota ovat herättäneet Ricœurin myöhäiskauden hermeneuttiset teokset *Temps et récit I-III* ja *Soi-même comme un autre*. Näihin keskittyi myös suurin osa kommentaarikirjallisuudesta, joista voidaan mainita esim. Jean Greisch (toim.), *Paul Ricœur. L'herméneutique à l'école de la phénoménologie*. Beauchesne, Paris 1995. Andris Breitling, Stefan Orth ja Birgit Schaaf (toim.), *Das herausgeforderte Selbst. Perspektiven auf Paul Ricœurs Ethik*. Königshausen & Neumann, Würzburg 1999. Peter Kemp, *Paul Ricœurs filosofi om tid og fortelling*. Fi-

losofisk Institut. Københavns Universitet 1990. Burkhard Liebsch (toim.), *Hermeneutik des Selbst - Im Zeichen des Anderen. Zur Philosophie Paul Ricœurs*. Karl Alber, München 1999.

Suomeksi Ricœurin teoksista on ilmestynyt *Tulkinnan teoria*. Suom. Heikki Kujansivu. Tutkijaliitto, Helsinki 2000, joka perustuu englanninkielisiin luentoihin. Ruotsiksi on ilmestynyt valikoima Ricœurin artikkeleita teoksessa *Från text till handling*. Symposion, Stockholm 1988. Lisäksi Ricœurin ajattelua on käsitelty Suomessa ainakin seuraavissa monografioissa ja artikkeleissa: Björn Vikström, *Verkligheten öppnar sig. Läsning och uppenbarelse i Paul Ricœurs bibelhermeneutik*. Diss. Åbo Akademis förlag 2000. Jarkko Tontti, *Right and Prejudice - Prolegomena to a Hermeneutical Philosophy of Law*. Diss. Helsingin yliopisto 2002. Timo Helenius, "Paul Ricœurin symboliteoria - avain olemiseen". *Teologinen aikakauskirja* 3/2002, s. 239-256. Pekka Kaunismaa ja Arto Laitinen, "Paul Ricœur ja narratiivinen identiteetti". Teoksessa Petri Kuhmonen ja Seppo Sillman (toim.), *Jaettu jana - ääretön raja*. Filosofian julkaisuja 65, Jyväskylän yliopisto 1998, s. 168-195. Arto Laitinen, "Hyvän ja oikean suhteesta". Teoksessa Arto Laitinen (toim.), *Normatiivisuuden lähteet*. Filosofian julkaisuja, Jyväskylän yliopisto 1998, s. 97-117. Jussi Kotkavirta, "Merkitys, tapahtuma ja suunnittaminen. Paul Ricœurin hermeneuttinen etiikka". *Kulttuurintutkimus* 17(2000):1, s. 15-26. Jussi Kotkavirta, "Paul Ricœur ja oikeuden kehät". Teoksessa Jarkko Tontti (toim.), *Filosofien oikeus II*. Suomalainen Lakimiesyhdistys, Helsinki 2001, s. 239-255.

Suomennettu artikkeli "Existence et herméneutique" on ilmestynyt ensimmäisen kerran teoksessa Helmut Kuhn, Heinrich Kahlefeld ja Karl Forster (toim.), *Interpretation der Welt. Festschrift für Romano Guardiani zum achtzigsten Geburtstag*. Echter-Verlag, Würzburg 1965, s. 32-51. Suomennoksessa on käytetty versiota teoksesta Paul Ricœur, *Le conflit des interprétations. Essais d'herméneutique*. Éditions du Seuil, Paris 1969, s. 7-28.

Kiitokset Jari Kauppiselle, Maijastina Kahlokselle ja erityisesti Ismo Nikanderille käännoistä koskevista parannusehdotuksista ja kommentista.